

**«Нохчийн къоман г1иллакх-оьздангалла»
темина лерина берийн бешахь д1аяхьа лерина мероприятия.
подготовительная группа**

1алашо: адамашна юккъехь лела оьздангалла, г1иллакхаш а довзийтар, уьш дийцар; вайн дайш лардина г1иллакхех, оьздангаллех дийцина ца 1аш, уьш ларда дезарх кхетош – кхиор.

Мероприятия д1аяхьар

Де дика хуьлда, хьоме бераш!

Марша дог1ийла шу, лераме хьеший!

Тахана бераша, вайна дуьйцур ду, нохчийн къоман г1иллакхех, оьздангаллех лаьцна. Х1ора занятехь нисло вайн нохчийн къоман хаза г1иллакхаш довзийтар, цаьрга безам кхоллар, вайн нехан дикачу амалех лаьцна дуьйцар.

Оьздангалла – ю вайн яхь,

Оьздангалла ду г1иллакх,

Оьздангалла ду вайн эхь,

Собар, тешам, сирла чиркх.

Дуьне хаздинарг малх бу, буьйса хазийнарг седарчий, беттаса ду. Вайн дахар хаздинарг адамийн оьздангалла, г1иллакх ду.

Бераш! Шуна ма - хаьара вайн дайшна, дедайшна юкьахь хилла г1иллакх-оьздангалла, ларам. Г1иллакх – иза адамаша вовшаца лелочу гергорлонийн кепаш, куьцаш, дозанаш ду. Оьздангалла х1ора стеган леларехь, амалашкахь гучьялла ца 1аш, шен сица а, синкхетамца хила езаш ю.

Хаза г1иллакхаш ду вай: да-нана ларар, церан хьашташка хьажар, вовшашна г1о дар, гергорло леладар, вуо болх хилча орцах довлар.

Вай нохчийн маттахь дукха газеташ, книшкаш т1ехь, Стела1ад журнал т1ехь ду туьйранаш, кицанаш, аларш, дийцарш. Царах дукхахдерш вай дешна, 1амийна ду.

Х1инца хьан юйцур яра вай 1амийна байташ (стихи):

« Оьздангалла».

Оьздангалла! Адамашна

Ма оьшу хьо дахарехь,

Хьо йоцуш верг нахана

Ца хетта стаг вахарехь.

Оьздангалла! Хьан мах бац,

Хьо ду стеган доккха ирс,

Ткъа ирс атта карош дац-

И бац бухку – оьцу г1ирс.

Оьздангалла - ю вай яхь.

Оьздангалла - ду г1иллакх,

Оьздангалла - ду вайн эхь,

Собар, тешам, сирла чиркх.

-Баркалла. Хаза йийци. Бераш шу муха кхийти цу байтах?

-Оъздангалла стеган деглаца, олачу дашца а, боккхучу когаца, массо а ханна шеца хила езаш ю.

-Стаг сте во?

-Г1иллакхо во стаг. Г1иллакхах воьхнарг стогаллах воьхнарг лору халкъо.

-Нийса ду.

«Сий».

Адамашна юкъахь лелаш,
Церан ларам хъайца лелош,
Жимчохь дуьйна лардан дезаш,
Ду хьо механа сов деза.
Лакхара бу хъан мах ч1ог1а,
Духкуш, оьцуш цахиларна.
Ма семалла еза хьуна,
Дайча, карош цахиларна.
Сий дайна дуьненчохь ваха
Цурриг оьшуш дац адамна.
Цуьнца бен, т1аьхьенна дийца,
Дуьсур дац хьох тешаме дош.

-Баркала. Стеган сий дар, ларар, иза ду нохчийн къоман оъздангаллин мехаллах уггаре коьртаниг .

«Собар».

Кьонахийн собар ду лекха лам баккхал,
Собар ду сов доккха, кхача ца луш,
Кьонахийн и собар кхачийча, баккъал,
Х1ар маьлхан вайн дуьне духур ма ду!

-Хъан эр дара муха кхета шу собар бохучу дашах?

-Собар хилар – хьекъал, иман хилар ду.

Стенца доьзна ду и собар?

-Г1иллакх доцчуьнгах собар хир дац, иштта, собар доцчуьнгахь г1иллакх а хир дац.

-Нийса ду. Собар –иза вайн къоман уггаре а ч1ог1а леринчу г1иллакхах цхаь хилла .Г1иллакхца ю – яхь, юхь, оъздангалла, сий, ларам, нийсо, бакьо, собар.

-Баркала. Хаза йийци. Дега - нене болу безам, доза долуш бац.

-Делера Салам хуьлда цунна. Дела Элчано аьлла «Уггаре хьалха хьайн деца- ненаца дика хила».

-Бераш, шуна дукхадезий шайн Да-Нана ?

-Деза.

-Ткъа, хъан эр дара соьга, хазачу г1иллакхо чулорург х1ун ду?

-Хаза г1иллакх ду:

- Оьзда, хаза, к1еда – мерза вистхилар.

-Воккханиг ларар, лераме хилар.

-Воккхачун некъ ца хедар.

-Воккхачунна хьалаг1аттар.

-Да-Нана ларар, собаре, тешаме, яхь йолуш хилар

-Комаърш хилар

-Нийса ду. Вайна ма хаъара Да- Нана кху дуьнена т1ех уггаре деза лерина ду.

Сада1аран миноташ:

Оха когаш охъатуху,

Оха куьйгаш вовшах туху,

Оха баъргаш лап –лап

Оха бельшаш цап – цап

Тхо д1а доързу, тхо схъадоързу,

Оха тхайна го ма тосу.

Тхо охъаховшу, тхо хъалаг1овтту,

Оха куьйгаш лестадо.

- Бераш, кхид1а вайн занятин 1алошо ю нохчийн туьйранах лаьцна дийцар.Туьрано 1амодо майра хила а, комаърша хила а, доттг1чунна тешаме накъост хила а. Иштта, туьйранашкахь гойту нохчийн къоман оьзда г1иллакхаш, жимчо воккханиг лара везаш хилар, шен дас- нанас аьлларг кхочуш дан дезаш хилар.

Х1инца вай хьовсар ду «Ден весет» ц1е йолчу нохчийн халкъан туьйране.

Цхъана стеган ворх1 к1ант хилла. Мацца а, шех лен цамгар кхетча, дас, кхайкхина и ворх1е к1ант т1е а валийна, цаьрга аьлла:

-Ворх1е а, ваха а г1ой, цхъацца сара а бахъаш чувола, ас, суо валале , цхъа весет дийр ду шуьга!

Цхъацца сара а бахъаш, ворх1е а чу а веана, дена хьалхха д1ах1обттина.

Дас аьлла: «И ворх1е а сара вовшах а тохий, т1ийриг а хьарчаей, цхъаь биэ.

Шайга аьлларг дина к1енташа.

Дас воккхахволчу к1анте аьлла:

-Схъаэцал, къант, уьш кагдан хъажал.

Цу серех дина девзиг, гола т1е а телош, кагдан г1ертарх, ца кагделла к1анте.

Цуьнга санна , вукху вежаршка а аьлла, цаьрга а, цхъаьнга а ца кагделла девзиг.

Т1аккха дас аьлла:

-И х1ора сара къаста а бай, ша - ша а баккхий, хьовсал шайга уьш кеглой.

Цо ма – аллара, серий ша - ша даьхна, кегдина.

Дас т1аккха шен к1енташка аьлла:

-Хьовсал, сан к1ентий. И аш цхъаьна вовшахтоьхна ворх1 сара санна, шу цхъаьна, бертахь, вовший г1о деш хилахь, шух аддам а кхаьрдар дац, амма шу вовших довлахь, наха шу а лорур дац.

-Барт цхъаь болуш хилалаш. Барт ч1ог1а маь1на долуш х1ума ду шун.

-Бераш, оцу туьйрано х1ун гойту?

-Х1ун маь1ан дара цуьнан?

-Барт хилар.

- Х1ун весет динера дас, шен к1енташка?

-Вовшийн лерам болуш хилалаш.

- Барт цхъаь болуш дахалаш.

- Цхъана бертахъ, вовшийн г1о деш хилалаш.
- Шу барт боьхна, вовшех довлахъ, наха шу а лорур дац.
- Шу вовше бертахъ хилахъ, шух адам а кхардар дац.

Нийса ду.

Барт ч1ог1а маь1на долуш х1ума ду шуна.

Х1инца хъан дуьйцур ду вайн бартах лаьцна кицанаш?

- Барт боцчу доьзалехъ, беркат хир дац.
- Доьзал доккха беркат ду, дений –нанний дика беллахъ.
- Барт болу ши стаг, барт боцучу юртал а тоьлла.
- Барт ийг1ина доьзал ,ка йоцу стом.
- Дела реза хуьлда шуна бераш. Хаза дешнаш долу кицанаш дийци аша.
- Со йоккхае т1екхуьуш долу шу вайн жима ч1ор оццулла г1иллакхех, оьздангаллех кхеташ хиларна. Шун духаре хьаьажча а хаьа, вай нохчийн оьзда кьам дуйла.**

(эшар)

- Цу т1ехъ вайн цхъанакхетаран хан чекхъели, хешийн 1одика еш, д1аса кьаьстар ду вай.

